

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗМІШАНОГО
НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ**

Ляска Оксана Петрівна

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри права, професійної і
соціально-гуманітарної освіти,
Заклад вищої освіти «Подільський
державний університет»

Бабка Лариса Василівна

здобувач вищої освіти ОС «магістр»
зі спеціальності «Професійна освіта»,
викладач коледжу

Анотація. Інформатизація освіти значно вплинула на вибір технології навчання. Практично всі освітні заклади України в умовах криз останніх років вимушені використовувати технічні засоби та електронно-освітні ресурси, які здатні організувати та інтенсифікувати процес навчання. Електронні освітні курси стали частиною навчання та довели свою ефективність. Змішане навчання (blended learning) – це технологія, яка поєднує сильні сторони традиційного навчання в аудиторії та переваги дистанційного навчання. Автори розглядають потенційні складності планування, впровадження та результативність технології змішаного навчання та зазначають, що є небезпека заміни традиційного навчання в аудиторії на повне електронне навчання (e-learning). Однак при правильній організації змішаного навчання та розумному співвідношенні аудиторних занять з електронним навчанням можна значно наблизитись до досягнення цілей навчання. Автори зазначають, що завдяки варіативності змішаного навчання педагоги вищої школи здатні більш ефективно досягати поставленої мети та формувати особистість студента, здатного реалізувати свої таланти, а також самостійно набувати знань та навичок.

Ключові слова: змішане навчання, електронне навчання, інтернет-середовище, інтернет-ресурси, Moodle.

Інтернет та електронний інформаційний простір мають значний вплив на різні сфери життя сучасної людини. Сфера навчання, зокрема система вищої освіти, не є винятком. Сучасні студенти звикли отримувати інформацію із соціальних мереж та інших сервісів Інтернету. Безперечно, електронне навчання вже не є інновацією. Практично всі освітні заклади України в умовах криз останніх років вимушені використовувати технічні засоби та електронно-освітні ресурси, які здатні організувати та інтенсифікувати процес навчання. Електронні освітні курси стали частиною навчання та довели свою ефективність. Технологія змішаного навчання з'явилася досить давно і реалізується у більшості ЗВО України. Однак є низка складнощів та завдань, які, на наш погляд, належить вирішити представникам педагогічної спільноти для того, щоб змішане навчання було ефективним.

Змішане навчання (blended learning) – це технологія, яка поєднує сильні сторони традиційного навчання в аудиторії та переваги дистанційного навчання. Змішане навчання з'явилося в 1920-х рр. у США, коли викладачі почали взаємодіяти з учнями за допомогою листування, що стало нормою в 1970-х гг. у багатьох відкритих вишах світу. З того моменту такий спосіб взаємодії почав активно використовуватись і зараз є вже звичним для викладачів та студентів.

Д.Лозовицький вважає, що змішане навчання – це поєднання суворих формальних засобів навчання (робота в класі) з неформальними (обговорення навчального матеріалу за допомогою інтернет-конференцій та електронної пошти). Також дослідник вважає, що змішане навчання полягає у комбінуванні різних способів подачі навчального матеріалу (очне, електронне та самостійне) [7].

На наш погляд, головна суть змішаного навчання полягає в тому, що воно поєднує в собі традиційну та електронну форми навчання, завдяки чому в

університетській освіті можна використовувати сильні сторони кожної з форм та мінімізувати слабкі сторони [6].

Розглядаючи зміст змішаного навчання, важливо наголосити, що він складається з наступних компонентів: традиційні аудиторні заняття; самостійна робота студентів в електронному середовищі; групове електронне навчання (онлайн-конференції, дискусії тощо) [2].

Використання методик змішаного навчання має низку переваг перед традиційним, зокрема:

- гнучкість парадигми змішаного навчання (можливість варіювати кількісне співвідношення компонентів навчання, вибирати відповідний темп та ритм подачі та освоєння навчального матеріалу);

- поліпшення якості навчання за рахунок більш ефективної моделі навчання, що поєднує сильні сторони як традиційного, так і інноваційного навчання;

- підвищення мотивації студентів до вивчення змісту предмета за рахунок захоплюючих форм робіт та завдань;

- економія часу на занятті за рахунок того, що частину завдань студенти виконують онлайн;

- організація контролю викладачем та самоконтролю студентами;

- постійний доступ студентів до навчальних матеріалів, можливість пройти курс у будь-який час та у будь-якому місці;

- можливість враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти (наприклад, якщо певному студенту потрібно більше часу, щоб зрозуміти матеріал, він має можливість детальніше вивчити тему самостійно);

- отримання зворотного зв'язку та поліпшення якості комунікації між студентом і викладачем, т.я. спілкування набуває характеру наставництва і дозволяє викладачеві координувати діяльність студента, а студенту дає можливість отримати кваліфіковану оцінку своєї діяльності [8].

Існують різні моделі змішаного навчання. М. Хорн і Х.Стакер виділяють наступні його види:

- 1) навчання в аудиторії (face-to-face driver) – заняття здебільшого відбуваються в аудиторії за участю викладача);
- 2) ротація (rotation) – аудиторні заняття чергуються із заняттями онлайн;
- 3) гнучкий графік (flex) – студенти та викладачі перебувають у віддаленій мережевій взаємодії, очні контакти можливі при потребі;
- 4) онлайн-лабораторія (online lab) – робота у спеціальних аудиторіях за участю інструктора, провідника, консультанта;
- 5) самостійне навчання (self-blend) – студенти самостійно обирають курси для вивчення;
- 6) онлайн-навчання (online driver) – заняття в електронному середовищі, нечаста взаємодія віч-на-віч [11].

Розглядаючи потенційні складності застосування технології змішаного навчання, можемо зазначити: є небезпека заміни традиційного навчання в аудиторії на повне електронне навчання (e-learning). Кількість аудиторних годин скорочується, збільшується кількість самостійної роботи студентів та розширюються можливості електронного навчання. Багато дослідників останнім часом наголошують на негативних сторонах електронного навчання. Деякі вчені (особливо прихильники «традиційного навчання») висловлюють думку про те, що Інтернет негативно впливає на навчання, оскільки відсутній соціальний контакт між здобувачами освіти та викладачами. Відсутність соціального контакту між людьми, і зокрема між викладачем та студентом, негативно позначається на емоційній сфері останнього. Відомо, що сучасне покоління вже залежне від користування гаджетів і комп'ютерів, а електронне навчання цю залежність підтримує. Не можна повністю погодитися з цією думкою, тому що при правильній організації змішаного навчання та розумному співвідношенні аудиторних занять і електронного навчання досягнення цілей навчання стає ефективнішим. Більшість дослідників в даний час все ж таки позитивно бачать електронне навчання, вважаючи його необхідною частиною системи навчання в змінних і, особливо, кризових умовах життя [1; 3; 4].

Практика показує, що педагоги університетів недостатньо готові до

роботи в Інтернет-середовищі. На даний момент не всі викладачі вміють працювати з електронними освітніми ресурсами, не володіють інформацією про форми контролю та способи інтеграції даних ресурсів у процес викладання фаху. Нещодавній різкий перехід на дистанційну освіту, пов'язаний із коронавірусною інфекцією та війною, показав деяку неготовність педагогічного складу ЗВО проводити заняття в онлайн-середовищі. Таким чином, необхідно проводити навчально-методичні семінари для підготовки педагогічного складу до роботи з електронними освітніми ресурсами. Також, на наш погляд, важливо забезпечити постійну підтримку викладачам, котрі будуть працювати з електронними освітніми ресурсами.

Розробка предметного курсу, що використовується під час змішаного навчання, вимагає від викладача високого професіоналізму, т.я. йому необхідно виступати не лише у ролі консультанта-наставника, координатора навчального процесу, а й перебувати у постійному контакті зі студентами не лише на очних заняттях, а й у електронному форматі. Реалізація цих функцій є обов'язковою і вимагає від педагога додаткових професійно-педагогічних компетентностей та фізичних ресурсів [10].

На нашу думку, оптимальною можливістю електронного навчання є платформа Moodle, основними перевагами якої є:

- викладач має можливість створення власного контенту, прив'язаного до тем підручника, робочої програми;
- можливість створення курсів, які враховують інтереси студентів залежно від їхнього віку, курсу, спеціальності тощо;
- створення курсу за модульним принципом, де кожен модуль представляю собою закінчений блок інформації;
- можливість змінювати, додавати, редагувати елементи курсу під час його проходження студентами;
- автоматична перевірка завдання системи (практично всіх, за винятком письмових завдань);
- студент самостійно може простежити свій прогрес та оцінки за виконані

завдання;

– можливість інтерактивної взаємодії викладача та студента.

Отже, розглянувши деякі складнощі та проблеми змішаного навчання, перейдемо до педагогічних умов організації ефективного змішаного навчання.

1. Підготовка та готовність педагогічного складу кафедри здійснювати роботу в електронному середовищі.

2. Електронне навчання, на наш погляд, повинно становити близько 50% від усієї навчальної роботи студентів при вивченні змісту певного предмету. Занадто великий обсяг роботи в електронному середовищі не визначає в загальному успіх процесу навчання. Обсяг завдань електронного курсу має бути таким, який студенти можуть засвоїти (він індивідуальний і залежить від форми навчання, напряду підготовки, рівня розвитку когнітивних функцій тощо). При правильно вибраному обсягу завдань викладач підтримує мотивацію студента, формує стійкий інтерес.

3. Розробка механізмів інтеграції електронних середовищ та ресурсів у процес навчання предметів фахового курсу.

4. Включення творчих та дослідницьких завдань до електронних курсів. Потенціал освіти в основних аспектах (виховний, розвивальний, пізнавальний; навчальний) має бути збережено. А творчі та дослідницькі завдання, безперечно, виконують розвиваючу, навчальну та пізнавальну функції. Творчі завдання включають створення власного контенту онлайн, наприклад, блогів, вікі, подкастів. Дослідницькі завдання можуть містити пошук вирішення певного питання, дослідження проблеми. Такі завдання сприяють розвитку як навчальних навичок та умінь, так і комунікативних механізмів.

5. Посилення ролі студента у навчанні, формування його автономії: акценти мають бути перенесені з викладача на студента.

6. Регулярна мережна взаємодія студента з викладачем, студента зі студентом, студента із групою студентів.

7. Закріплення отриманих знань у аудиторії.

8. Систематизація знань через тестування онлайн.

Моделі змішаного навчання активно використовуються у більшості університетів нашої країни. Варіанти моделей змішаного навчання роблять процес навчання гнучкішим, у викладача є можливість адаптувати освітній процес, виходячи з наявних труднощів та можливостей. Завдяки потенціалу змішаного навчання у викладача вищої школи з'являється можливість сприяти розвитку у студентів ключових навичок та компетенцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Биков В.Ю., Кухаренко В.М., Сиротенко Н.Г., Рибалко О.В., Богачков Ю.М. Технологія розробки дистанційного курсу. За ред. Бикова В.Ю. та Кухаренка В.М. Київ. Міленіум. 2008. 324 с.

2. Болюбаш Н. М. Використання сучасних інформаційних технологій у професійній підготовці економістів [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2009. № 5 (13). URL: [http://www.nbu.gov.ua/e-ISSN: 2414-0325](http://www.nbu.gov.ua/e-ISSN:2414-0325).

3. Гуманитарные технологии. Информационно-аналитический портал [Електронний ресурс]. URL: <http://gtmarket.ru/>

4. Каташинская А. Украина – среди стран-лидеров по общей образованности. - Комсомольская правда Украины (2016) [Електронний ресурс]. URL: <http://kp.ua/life/534000-ukrayna-sredy-stran-lyderov-po-obschei-obrazovannosti>.

5. Коваль М. В. Електронне дистанційне і комбіноване навчання у львівських вищих освітніх закладах. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2006. № 1. С. 199-203.

6. Кухаренко В.М., Березенська С.М., Бугайчук К.Л., Олійник Н.Ю., Олійник Т.О., Рибалко О.В., Сиротенко Н.Г., Столяревська А.Л. Теорія та практика змішаного навчання: Монографія (2016) [Електронний ресурс]. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/23536/3/Kukharenko_Teor_ia_ta_praktyka_2016.pdf

7. Лозовицький Д. Про суть технології змішаного навчання [Електронний

ресурс]Режим доступу: <http://aphd.ua/pro-sut-tekhnohlohi-zmishanoho-navchannia>

8. Подберезкина А. Blended Learning: переход к смешанному обучению за 5 шагов [Электронный ресурс]. URL: <http://zillion.net/ru/blog/375/blended-learningprierikhod-k-smieshannomu-obuchieniiu-za-5-shagov>

9. Семеріков С.О. Теоретико-методичні основи фундаменталізації навчання інформатичних дисциплін у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика навчання (інформатика) / С.С Олексійович. - Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2009. 536 с.

10. Bonk C.J., Graham C.R. Handbook of blended learning: Global perspectives, local designs. San Francisco, 2005.

11. Horn M.B. Staker H. Is K-12 Blended Learning Disruptive? An introduction of the theory of Hybrids. The Clayton Christensen Institute, 2013.